

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.411.2.4.2025

Pani Ewa Weber
Pełniąca funkcję Prezydenta
Miasta Zabrze
Urząd Miejski w Zabrzu
ul. Prof. Z. Religi 1
41-800 Zabrze

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

**I/25/001 - Przygotowanie i realizacja przez wybrane gminy z województwa
śląskiego programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych
oraz przeciwdziałania narkomanii w latach 2022-2024**

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Zabrzu, ul. Prof. Z. Religi 1, 41-800 Zabrze ¹
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ewa Weber, pełniąca funkcję Prezydenta Miasta Zabrze, od 17 maja 2024 r. ² (akta kontroli str. 3)
Zakres przedmiotowy kontroli	W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełniła: Agnieszka Rupniewska, Prezydent Miasta Zabrze, od 7 maja 2024 r. do 11 maja 2025 r. oraz Małgorzata Mańka-Szulik, Prezydent, od 6 grudnia 2006 r. do 7 maja 2024 r. 1. Prawdliwość opracowania i przyjęcia przez jednostki samorządu terytorialnego gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii. 2. Prawdliwość realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, w tym ich efektywność. 3. Legalność, rzetelność i gospodarność wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na realizację profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii.
Okres objęty kontrolą	Lata 2022–2024 z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie, o ile mają one związek z kontrolowaną działalnością
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Jerzy Piasecki, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/57/2025 z 26 marca 2025 r. oraz LKA/138/2025 z dnia 16 lipca 2025 r. (akta kontroli str. 1 – 2)

¹ Zwany dalej: UM, Urząd lub Miasto.

² Dalej: *p.f. Prezydent*.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Miasto wywiązało się z obowiązku uchwalenia gminnych programów – profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii. W diagnozie lokalnych problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych, na której oparte były programy, wykorzystano dostępne źródła informacji, m.in. z Policji, Straży Miejskiej, Izby Wytrzeźwień, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie⁵, Zespołu Interwencji Kryzysowej, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych⁶, Ośrodka Profilaktyki i Leczenia Uzależnień⁷, przeprowadzono również badania wśród dzieci, młodzieży oraz nauczycieli w tym zakresie. Podejmowało działania w zakresie profilaktyki uzależnień od alkoholu i narkotyków, określone w Narodowym Programie Zdrowia⁸. Działania te polegały m.in. na prowadzeniu programów rekomendowanych (10), oraz innych, rekomendowanych przez np. Ministerstwo Zdrowia oraz Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Ministerstwo Edukacji Narodowej przy współpracy z rzecznikiem Praw Dziecka, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Sprawiedliwości.

W ww. działaniach z zakresu profilaktyki uzależnień uczestniczyło odpowiednio 96,7%, 99,3% i 99,8% wszystkich uczniów szkół z terenu Miasta. Powołano MKRPA a w jej skład wchodziły osoby przeszkolone w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

Miasto terminowo sporządzało i przekazywało informacje do Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom⁹ z realizacji działań podejmowanych w danym roku, oraz Wojewodzie Śląskiemu w zakresie zdrowia publicznego, jednakże podane dane w sprawozdaniu KCPU-G1 były niezgodne ze stanem faktycznym, m.in. w zakresie liczby uczestników programów rekomendowanych i innych. Rzetelnie zaplanowało dochody oraz wydatki na realizację Programu oraz w sposób gospodarny i legalny zrealizowało analizowane zadania wskazane w Programie.

NIK negatywnie ocenia nie ujęcie w planach dochodów i wydatków (na lata 2022-2023) gminnych programów – profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii wydatków w łącznej kwocie 1 471 263,99 zł¹⁰ na zadania realizowane przez placówkę wsparcia dziennego, co naruszało art. 18² ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi¹¹.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dalej; *MOPR*.

⁶ Dalej; *MKRPA*.

⁷ Dalej; *OPiLU*.

⁸ wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 2016 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020., Dz. U. z 2016 r. poz. 1492. Narodowy Program Zdrowia na lata 2007-2015 został wprowadzony uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 maja 2007 r. nr 90/2007, dalej; *NPZ*.

⁹ Dalej; *KCPU*.

¹⁰ Za 2021 r. – 620 131,69 zł oraz za 2022 r. – 851 132,30 zł.

¹¹ Dz.U. z 2023 r., poz. 2151, dalej; *ustawa o wychowaniu w trzeźwości*.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹² kontrolowanej działalności

OBSZAR	1. Opracowanie i przyjęcie gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii
Opis stanu faktycznego	1.1. W latach 2022 – 2024 obowiązywały dwa programy przyjęte uchwałami w sprawie gminnych programów profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, tj. Uchwałą nr XLI/683/21 Rady Miasta Zabrze z dnia 20 grudnia 2021 r. w sprawie Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii na 2022 r.¹³ oraz uchwałą Nr XLVIII/729/22 Rady Miasta Zabrze z dnia 1 kwietnia 2022 r., w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2024¹⁴. (akta kontroli str. 5 – 36) Rada Miasta Zabrze w dniu 14 września 2022 r. podjęła uchwałę nr LIV/787/22 w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Zabrze na lata 2022 – 2032, którą Wojewoda Śląski w dniu 21 października 2022 r. w wyniku postępowania nadzorczego unieważnił. W uzasadnieniu rozstrzygnięcia wskazał, m.in., że <i>została ona podjęta z istotnym naruszeniem prawa i podkreślił, że strategia jako dokument planistyczny, powinna zawierać nie tyle źródła jej finansowania (tj. pochodzenie środków na finansowanie strategii), ale konkretne ramy finansowe rozumiane jako planowana (szacowana, przewidywana) kwota środków (np. maksymalna), która będzie przeznaczona na realizację strategii w poszczególnych latach jej obowiązywania. W przeciwnym razie należy uznać, że Rada nie zawarła w Strategii obligatoryjnego elementu z art. 16b ust. 2 pkt 3 lit. c ustawy, a tym samym konieczne jest zakwestionowanie uchwały w całości.</i> (akta kontroli str. 51 – 55)

¹² Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹³ Dalej *Gminny Program*, https://prod.magistrat.pl/rm/rm_uchwaly/rm_uchwaly_2021, zawierający dane za lata 2019, 2020 i na koniec września 2021 r. – obowiązujący od 1 stycznia 2022 r. do 31 marca 2022 r., w związku ze zmianą art. 21 ustawy z dnia 17.12.2021 r. o zmianie ustawy o zdrowiu publicznym oraz niektórych innych ustaw.

¹⁴ Dalej: *Program*, <https://bip.miastozabrze.pl/doc/18647>, zawierający dane za lata 2019, 2020 i 2021. – obowiązujący od 1 kwietnia 2022 r. do 31 grudnia 2024 r.,

Rada Miasta kolejną uchwałą nr LXII/870/23 z dnia 13 lutego 2023 r. przyjęła Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Zabrze na lata 2023-2032¹⁵. Poprzednia Strategia obowiązywała w latach 2010-2020.¹⁶

(akta kontroli str. 58 – 59)

Jak wyjaśniła Naczelnik Wydziału Oświaty, Zdrowia i Spraw Społecznych¹⁷, w związku z trwającą pandemią Covid-19 (2019-2021) prace nad przyjęciem nowej strategii po zakończeniu Strategii na lata 2010-2020 mogliśmy rozpocząć dopiero po zakończeniu pandemii, w związku z ograniczeniami/obostrzeniami epidemiologicznymi przyjętymi w kraju. W roku 2021, kiedy zniesiono większość obostrzeń prace zostały rozpoczęte. Metodologia pracy warsztatowej przy opracowaniu Strategii, szeroki udział pracowników, organizacji pozarządowych, mieszkańców uniemożliwiał prowadzenie warsztatów w formie online. W okresie październik-grudzień 2021 prowadzono warsztaty celem formułowania m.in. celów. Następnie w roku 2022 prowadzono działania nad opracowaniem ostatecznego projektu dokumentu strategii wraz z diagnozą oraz konsultacje społeczne, przedstawienie dokumentu komisjom Rady Miasta, które zakończyły się przyjęciem przez Radę Miasta w dniu 14 września 2022 r. uchwały nr LIV/787/22 w sprawie Strategii na kolejne lata.

(akta kontroli str.726)

1.2. Do zdiagnozowania występujących w Mieście problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych, wykorzystano informacje i opinie uzyskane z Policji, Straży Miejskiej, Izby Wyrzeźwien, MOPR, Zespołu Interwencji Kryzysowej, MKRPA oraz OPIŁU, obejmujące lata 2019 – 2021, wskazane w Gminnym Programie i Programie. Porównanie diagnoz z ww. Gminnego Programu oraz Gminnego Programu na lata 2025-2027 wskazywało, m.in., że nastąpił spadek przestępstw odnotowanych w związku z naruszeniem ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, nastąpił wzrost liczby rodzin w którym powodem pomocy był występujący problem narkotykowy, odnotowano utrzymujący się poziom pacjentów z rozpoznaniem uzależnienia od środków psychoaktywnych oraz patologicznego hazardu.

Ponadto Miasto w 2020 r. zleciło przeprowadzenie badań dotyczących: (1) - picia alkoholu i używania narkotyków przez młodzież szkolną na terenie Zabrze, w badaniu tym uczestniczyła młodzież szkolna z dwóch grup wiekowych (15 lat i 17 lat i objęto nim 1912 uczniów), (2) - rozmiaru zjawiska sprzedaży napojów

¹⁵ Uchwał nr L/607/17 z 4 grudnia 2017 r., <https://bip.miastozabrze.pl/doc/18633> i Uchwała Nr LXII/870/23 z 13 lutego 2023 r., dalej: *Strategia*, <https://bip.miastozabrze.pl/doc/18650>. W okresie od dnia 21 października 2022 r. do dnia uchwalenia ww. Uchwały, trwały prace związane z jej przygotowaniem; i tak Urząd w dniu 25 października 2022 r. wystosował pisma do dyrektorów jednostek i naczelników wydziałów celem określenia ram finansowych do realizacji zadań wskazanych w opracowywanej Strategii, do dnia 25 listopada 2022r. dokonano zebrania materiałów, który następnie zostały przekazane do Centrum Społecznego Rozwoju w celu ich korekty. Od grudnia 2022 r. do stycznia 2023 r. prowadzono prace nad dokumentem finalnym wraz z konsultacjami radcy prawnego, w dniu 19 stycznia 2023 r. dokonano korekty dokumentu w związku ze zmianami w ustawie o pomocy społecznej, w okresie od 27 stycznia 2023 r. do 9 lutego 2023 r. trwały konsultacje społeczne, w dniu 31 stycznia 2023 r. Komisja Zdrowia i Polityki Społecznej omówiła projekt stosownej uchwały, a w dniu 13 lutego 2023 r. Rada Miasta przyjęła Strategię na lata 2023-2032.

¹⁶ Przyjęta Uchwałą nr LIX/766/10 z dnia 11 października 2010 r.

¹⁷ Dalej: OZiSS.

alkoholowych nietrzeźwym kierowcom na terenie Miasta, badanie to oparto na metodologii „tajemniczego klienta” i objęto nim 40 losowo wybranych punktów sprzedaży alkoholu.

Dane dotyczące zachowań ryzykownych oraz uzależnień behawioralnych, obejmujące m.in. inicjację internetową, czas spędzony w internecie, korzystanie z urządzeń mobilnych przez dzieci zawarto tylko w Gminnym Programie¹⁸.

(akta kontroli str. 23 – 29 i 38 - 40)

Miasto w 2020 r. zleciło Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu „RoPSAN” – Rodzice Przeciwko Sprzedaży Alkoholu Nieletnim sporządzenie badania pt. „Używanie alkoholu i narkotyków i innych substancji psychoaktywnych przez młodzież szkolną w Zabrzu w ocenie uczniów i nauczycieli oraz „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną w Zabrzu – w ocenie nauczycieli”. Badanie to zawierało diagnozę w zakresie występujących w szkołach i placówkach systemu oświaty czynników ryzyka i czynników chroniących.

(akta kontroli str. 60 – 103)

1.3. Gminny Program i Program uwzględniał limit zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży oraz poza miejscem sprzedaży zgodnie z przyjętą przez Radę Miasta Zabrze uchwałą nr LIX/711/18 z dnia 27 sierpnia 2018 r., tj.:

- a) ustalony limit zgodnie z ww. uchwałą do spożywania poza miejscem sprzedaży wynosi 1 140 zezwoleń. Na koniec grudnia 2021 roku wydano łącznie 812 zezwoleń w ramach 286 sklepów.
- b) liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych (na terenie Miasta) przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży wynosiła 450 zezwoleń. Na koniec grudnia 2021 roku wydano łącznie 211 zezwoleń w ramach 95 punktów gastronomicznych.

Ponadto w Gminnym Programie i Programie uwzględniono informacje dotyczącą zasad usytuowania na terenie miasta Zabrze miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych z wyznaczeniem obiektów chronionych, tj. przedszkola, dzienne szkoły podstawowe, ponadpodstawowe, placówki oświatowo-wychowawcze i opiekuńczo wychowawcze oraz kościoły, które były zgodnie z uchwałą Rady Miasta Zabrze z dnia 29 października 2018 r.¹⁹ W Gminnym Programie i Programie nie wprowadzono ograniczeń w zakresie dostępu alkoholu w określonych porach. Diagnozę opracowano na podstawie danych z instytucji zajmujących się rozwiązywaniem problemów alkoholowych i narkotykowych w Mieście Zabrzu, w tym danych z Policji i Straży Miejskiej, Izby Wyrzeźwien czy MOPR. Problemem społecznym wynikającym z dostępności alkoholu uwzględnionym w Gminnym Programie i Programie było spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych. Liczba interwencji Straży Miejskiej związanych z ww. problemem w latach 2019-2021 była wzrastająca, a w latach 2022 – 2024 odnotowano spadek tych interwencji.

Biorąc pod uwagę powyższe w diagnozie uwzględniono wpływ dostępności do alkoholu na stan uzależnień i problemów społecznych. Gminny Program i Program w sprawie ograniczenia dostępności do alkoholu przewidywały zmniejszenie natężenia problemów już istniejących poprzez opiniowanie

¹⁸ Obowiązującym od 1 kwietnia 2022 r.

¹⁹ Nr LXII/737/18.

zezwoleń na sprzedaż alkoholu pod względem zgodności usytuowania i ilości punktów sprzedaży z uchwałami Rady Miasta oraz kontrole realizacji zezwoleń na sprzedaż alkoholu.

(akta kontroli str. 23 – 24, 39 i 104 – 106)

1.4. W Programie wskazano i zidentyfikowano (wynikające z przeprowadzonej diagnozy) występujące w Mieście kluczowe problemy i potrzeby związane z uzależnieniami behawioralnymi, do których zaliczono: (1) inicjację internetową, wskazując na coraz wcześniejszy kontakt dzieci i młodzieży z możliwością korzystania z Internetu bez nadzoru rodziców, (2) czas spędzony w Internecie, wskazując na wydłużanie czasu z korzystania z tego narzędzia cyfrowego, (3) korzystanie z urządzeń mobilnych przez dzieci, wskazując, na coraz wcześniejszy kontakt bardzo małych dzieci, np. od 12 miesięcy życia.

Ponadto w Gminnym Programie i Programie zidentyfikowano główne problemy związane z używaniem substancji psychoaktywnych do których zaliczono:

- a) naruszenie prawa i porządku publicznego pod wpływem alkoholu i narkotyków poprzez odnotowanie wzrostu na przestrzeni lat 2019-2021 przestępstw w związku z naruszeniem ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, w tym wzrostu przestępstw popełnionych przez osoby nieletnie poddawane badaniom testerem na zawartość środków psychoaktywnych,
- b) występowanie i utrzymanie się na stałym poziomie liczby rodzin, w których powodem przyznania pomocy był występujący problem narkotykowy,
- c) wzrost liczby pacjentów przyjmowanych w Ośrodku Profilaktyki i Leczenia Uzależnień z rozpoznaniem uzależnienia od środków psychoaktywnych,
- d) wzrost liczby pacjentów przyjętych w Dziennym Oddziale Terapii Uzależnień od środków psychoaktywnych w OPIŁU,

(akta kontroli str. 23 – 25 i 28)

1.5. Miasto oceniało rezultaty działań poprzez dane liczbowe zawarte w diagnozie stanu problemów alkoholowych, narkotykowych oraz uzależnień behawioralnych. Mierniki utrzymywały się na stałym poziomie, w związku z czym kontynuowano cele i zadania. Ocena i ewaluacja możliwa była poprzez coroczne raporty przedkładane Radzie Miasta. Sprawozdania z zadań z zakresu zdrowia publicznego oraz ewaluację jakościową wykorzystując metody takie jak wywiady i obserwację. Program podlegał opiniowaniu przez MKRPA. Ponadto rezultaty działań były oceniane przez Komisję Zdrowia Rady Miasta, która pozytywnie zaopiniowała rezultaty działań za poszczególne lata Programu, nie wnosząc propozycji zmian do realizacji Programu. Rada Miasta nie wnioskowała o ewentualną modyfikację działań. Gminny Program na lata 2025-2027 zawiera diagnozę stanu problemów alkoholowych, narkotykowych oraz uzależnień behawioralnych w oparciu o lata 2022-2024. Na przestrzeni lat 2022-2024 zauważono na przykład wzrost liczby realizowanych programów profilaktycznych, zmniejszenie liczby wniosków o leczenie odwykowe kierowane do MKRPA oraz liczbę porad w punkcie konsultacyjnym MOPR utrzymującą się na podobnym poziomie.

(akta kontroli str. 107 – 210)

1.6. Analiza Gminnego Programu i Programu, wykazała, że stosownie do art. 4¹ ust. 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości oraz art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29lipca

2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii²⁰, uwzględniała wszystkie zadania służące realizacji celu operacyjnego *Profilaktyka uzależnień* do realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego, przewidzianego w NPZ. I tak np. dla wskazanego w NPZ zadania pt. *Edukacja zdrowotna i profilaktyka uzależnień (uniwersalna, selektywna, wskazująca) realizowana zgodnie z wynikami badań naukowych (w tym epidemiologicznych) oraz dobrą praktyką w dziedzinie przeciwdziałania uzależnieniom*, Miasto w ramach ww. zadania przewidywało finansowanie i prowadzenie programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży, a także ich rodziców oraz nauczycieli i pedagogów w szkołach, świetlicach, placówkach oświatowych i ochrony zdrowia na terenie Zabrze – np. "Przyjaciele Zippiego", "NOE", "Archipelag Skarbów", "Mniej ekranu, więcej dziecka", "Deбата", "Korekta", "Cukierki", "Smak życia", "Lepiej Razem niż Osobno", ogólnopolskich kampanii medialno-profilaktycznych m.in. "Powstrzymaj pijanego kierowcę", "Zachowaj trzeźwy umysł", "Wyhamuj w porę", "Cięża bez alkoholu", prowadzenie punktu konsultacyjnego „Pomarańczowa Linia”, prowadzenie mediacji rówieśniczej innych kampanii i akcji trzeźwościowych. Dla zadania, wskazanego w NPZ, pt. *Kształcenie personelu medycznego w zakresie umiejętności rozpoznawania wzorów picia i podejmowania interwencji wobec pacjentów pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie oraz na temat FASD*, Program przewidywał szkolenie różnych grup zawodowych stykających się w swoim środowisku z problemami uzależnień, zwłaszcza:

- a) członków Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- b) nauczycieli i pedagogów,
- c) kuratorów sądowych,
- d) policjantów,
- e) funkcjonariuszy Straży Miejskiej,
- f) pracowników pomocy społecznej,
- g) pracowników podstawowej opieki zdrowotnej (w szczególności lekarzy rodzinnych, pielęgniarek). Dla zadania wskazanego w NPZ, *ograniczania stosowania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych i NSP*, Program przewidywał, organizowanie seminariów, kongresów, debat i pikników na temat profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom związanym z alkoholem, narkotykami.

(akta kontroli str. 23 – 36 i 211 – 216)

1.7. W Gminnym Programie i Programie zdefiniowano, adekwatne do rozpoznanych kluczowych problemów i potrzeb, cele, spodziewane rezultaty (spodziewane efekty) ich realizacji oraz działania profilaktyczne umożliwiające osiągnięcie zamierzonych rezultatów, do których zaliczono:

1. Wspieranie programów profilaktycznych i działań społeczności lokalnych na rzecz zapobiegania używaniu alkoholu, oraz innych środków psychoaktywnych a także przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym przez mieszkańców Zabrze.
2. Zmniejszenie natężenia problemów już istniejących poprzez: wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemem alkoholowym lub narkotykowym, ograniczenie dostępności substancji psychoaktywnych, poprawę

²⁰ Dz.U. z 2023 r., poz. 1939 ze zm., dalej: *ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii*.

bezpieczeństwa poprzez zwiększenie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

3. Zwiększenie dostępności świadczeń w zakresie terapii, rehabilitacji oraz reintegracji społecznej poprzez rozwój specjalistycznych placówek realizujących programy profilaktyczno-terapeutyczne oraz programów dla osób uzależnionych i współuzależnionych poprzez: objęcie leczeniem i rehabilitacją coraz większej grupy osób uzależnionych, poszerzenie sieci placówek terapeutycznych oraz oferty terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin, rozwój pomocy psychologicznej dla ofiar przemocy w rodzinie, wspieranie zatrudnienia socjalnego.

Gminny Program i Program przewidywał działania – zadania w dążeniu do osiągnięcia ww. celów, które objęły, zadania w zakresie działalności profilaktycznej, uzależnień behawioralnych, przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach, zmniejszenia natężenia problemów już istniejących, leczenia, rehabilitacji oraz reintegracji społecznej, na rzecz ograniczenia populacji osób pijących ryzykownie i szkodliwie.

(akta kontroli str. 31)

1.8. Zdefiniowane w Gminnym Programie i Programie cele były konkretne i proste, mierzalne, dające się ocenić jakościowo, realne do osiągnięcia, określone w czasie

(akta kontroli str. 31)

1.9. W Gminnym Programie i Programie zdefiniowano obiektywne, weryfikowalne wskaźniki oceny skuteczności osiągnięcia wyznaczonych celów i realizacji zamierzonych zadań, i tak:

w przypadku pierwszego celu²¹ przyjęto trzy mierniki; liczba programów profilaktycznych i imprez bezalkoholowych, liczba klubów, stowarzyszeń promujących zdrowy tryb życia, liczba dzieci i młodzieży/uczniów biorących udział w programach profilaktycznych,

- w przypadku drugiego celu²² przyjęto siedem mierników; liczba osób zgłaszających się do OPIŁU, liczba kontroli/interwencji prowadzonych przez straż miejską, liczba rodzin (osób) z problemem alkoholowym objętych pomocą MOPR, liczba rodzin z problemem narkotykowym objętych pomocą MOPR, liczba osób korzystających z punktów konsultacyjnych MOPR i Izby Wyrzeźwień, liczba interwencji Policji, liczba ujawnionych przypadków prowadzenia pojazdów mechanicznych przez osoby nietrzeźwe,

- w przypadku trzeciego celu²³ przyjęto osiem mierników; liczba pacjentów pierwszorazowych w OPIŁU, liczba udzielonych porad indywidualnych w OPIŁU,

²¹ Wspieranie programów profilaktycznych i działań społeczności lokalnych na rzecz zapobiegania używania alkoholu, oraz innych środków psychoaktywnych a także przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym przez mieszkańców Zabrze.

²² Zmniejszenie natężenia problemów już istniejących, poprzez wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemem alkoholowym lub narkotykowym, ograniczenie dostępności substancji psychoaktywnych, poprawa bezpieczeństwa poprzez zwiększenie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości.

²³ Zwiększenie dostępności świadczeń w zakresie terapii, rehabilitacji oraz reintegracji społecznej poprzez rozwój specjalistycznych placówek realizujących programy profilaktyczno-terapeutyczne oraz programów dla osób uzależnionych i współuzależnionych; poprzez objęcie leczeniem i rehabilitacją coraz większej grupy osób uzależnionych, poszerzenie sieci placówek

liczba porad grupowych w OPIŁU, liczba przyjęć w Oddziale Terapii Uzależnień, liczba przyjętych wniosków przez MKRPA, liczba porad w Zespole Interwencji Kryzysowej (ZIK), liczba interwencji Policji w związku z przemocą domową, liczba sporządzonych „Niebieskich Kart”.

(akta kontroli str. 31)

1.10. W Gminnym Programie oraz Programie zdefiniowano m.in. zadania w zakresie działalności profilaktycznej, w zakresie uzależnień behawioralnych, przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach, leczenia, rehabilitacji oraz reintegracji społecznej, służących realizacji poszczególnych celów określonych w tych programach. I tak np. dla działalności profilaktycznej ustalono 25 zadań, dla uzależnień behawioralnych pięć zadań, dla przeciwdziałania nietrzeźwości na drogach, trzy zadania, zmniejszenia problemów już istniejących 14 zadań, leczenia, rehabilitacji oraz reintegracji społecznej osiem zadań.

(akta kontroli str. 15 – 19 i 31 - 35)

Analiza rezultatów działań dokonywana była za pomocą raportów i informacji z realizacji Programów, rocznej informacji o zrealizowaniu i podjętych działaniach z zakresu zdrowia publicznego oraz notatek i protokołów z posiedzeń MKRPA oraz utworzonych w ich ramach zespołów problemowych, na których omawiano sprawy związane z profilaktyką uzależnień oraz przebiegiem i efektami realizacji poszczególnych działań profilaktycznych.

(akta kontroli str. 107 – 210, 241 – 431)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Miasto opracowało Gminny Program i Program, w którym wskazano cele, działania i zamierzone rezultaty a zdiagnozowane problemy wynikały z potrzeby lokalnej społeczności, zadania uwzględnione w Programie były adekwatne do rozpoznanych problemów i potrzeb. W opracowanych gminnych programach Miasto przyjęło wszystkie zadania przewidziane dla jednostek samorządu terytorialnego dla osiągnięcia celu operacyjnego *Profilaktyka uzależnień* z zakresu uzależnień od alkoholu i narkotyków wskazanych w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025.

OBSZAR

2. Realizacja programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii i ich efekty

Opis stanu
faktycznego

2.1. W Mieście powołano Koordynatora²⁴ do którego obowiązków miała należeć realizacja Programu, przewodniczenie Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespołowi Orzekającemu, koordynowanie realizacji Centrum Rozwoju Rodziny, organizacja i realizacja, programów profilaktycznych, szkoleń profilaktycznych, terapeutycznych, programów profilaktyki i promocji rodziny, współpraca i koordynowanie działań wszystkich podmiotów przy pomocy których realizowany jest Program.

terapeutycznych oraz oferty terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin, rozwój pomocy psychologicznej dla ofiar przemocy w rodzinie, wspieranie zatrudnienia socjalnego.

²⁴ W dniu 2 stycznia 2020 r.

(akta kontroli str. 432 - 436)

Prezydent zgodnie z art. 4¹ ust. 3 i ust. 4 ustawy o przeciwdziałaniu alkoholizmowi, powołał w dniu 29 grudnia 2011 r.²⁵ MKRPA w Zabrze

(akta kontroli str. 437 - 444)

Członkowie MKRPA w latach objętych kontrolą uczestniczyli w szkoleniach i warsztatach dotyczących praktycznych aspektów funkcjonowania Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych²⁶. Członkowie komisji posiadali certyfikaty potwierdzające uczestnictwo w szkoleniach, warsztatach.

(akta kontroli str. 445 - 472)

2.2. Gminny Program i Program przewidywały realizację zadań, o których mowa w NPZ w art. 4¹ ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu alkoholizmowi²⁷ - w zakresie "Poszerzania i udoskonalania oferty oraz wspierania realizacji programów profilaktyki o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, w szczególności zalecanych w ramach Systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego"²⁸, do których zaliczono program pt. „Przyjaciele Zippiego”, „Archipeląg Skarbów” oraz „Debata”.

Z uzyskanych informacji ze szkół z terenu Miasta, wynika, m.in., że w programie „Debata” w 2022 r. uczestniczyło 12 szkół z terenu Miasta, w których udział wzięło 651 uczniów. W 2023 r. uczestniczyło 10 szkół oraz 504 uczniów. W 2024 r. uczestniczyło dziewięć szkół oraz 408 uczniów. W programie „Przyjaciele Zippiego” odpowiednio; siedem/178, siedem/171 i sześć/162. Natomiast w programie „Archipeląg Skarbów” odpowiednio; jedna/256, jedna/256 i jedna/257. Natomiast w latach 2019-2021 w ww. programach uczestniczyło odpowiednio 750, 63 i 430 uczniów.

Poza wymienionymi w Gminnym Programie i Programie, zalecanymi w ramach Systemu rekomendacji programami profilaktycznymi, w szkołach z terenu Miasta realizowano siedem innych programów profilaktycznych, zalecanych w ramach Systemu rekomendacji²⁹, w których udział wzięło odpowiednio 2 543, 2 605 i 2 703 uczniów. Ponadto w latach 2022-2024 w szkołach z terenu Miasta realizowano pięć innych programów - autorskich miejskich³⁰ oraz 16 rekomendowanych (m.in.: przez Prof. K. Wojcieszka, z inicjatywy Ministerstwa Zdrowia oraz Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania

²⁵ Zarządzeniem nr 1031/ZPS/2011.

²⁶ M.in. w zakresie: (1) zasad wydawania zezwoleń alkoholowych w praktyce, (2) zasad funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, z uwzględnieniem planowanych zmian w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, (3) aspektów pracy specjalisty ds. przeciwdziałania uzależnieniom (4) skutecznych sposobów ograniczania dostępności alkoholu osobom niepełnoletnim i nietrzeźwym, (5) zmian prawnych w zakresie kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych, (6) szkolenia w ramach badania „tajemniczego klienta” skierowane dla przedsiębiorców, w którym udział wzięli członkowie miejskiej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

²⁷ Który stanowi, że gminny program m.in. uwzględnia cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, określone w Narodowym Programie Zdrowia

²⁸ Rekomendowanych przez KCPU, Ośrodek Rozwoju Edukacji i Instytut Psychiatrii i Neurologii. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie Narodowego Programu Zdrowia na lata 2021–2025 (Dz.U z 2021 r., poz. 642), s. 11.

²⁹ Np. ARS, czy jak dbać o miłość, Apteczka Pierwszej Pomocy, FreD goes net.

³⁰ Cztery programy opracowane przez nauczycieli – psychologów zatrudnionych w placówkach oświatowych z terenu Miasta.

Narkomanii, Ministerstwo Edukacji Narodowej przy współpracy z rzecznikiem Praw Dziecka, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Sprawiedliwości) profilaktycznych programów dla dzieci i młodzieży, w tym profilaktyki uzależnień behawioralnych³¹. Łącznie realizowano 21 takich programów, w których w ww. latach uczestniczyło odpowiednio 13 355, 13 886, i 14 166 uczniów. W latach 2019-2021 w ww. programach uczestniczyło łącznie 16 510 uczniów.

W latach 2022 – 2024 do 51 szkół z terenu Miasta uczęszczało odpowiednio, 17 555, 17 549 i 17 718 uczniów, z których odpowiednio 16 983, 17 422 i 17 696 uczestniczyło w zajęciach z zakresu profilaktyki uzależnień co stanowiło 96,7%, 99,3% i 99,8% wszystkich uczniów szkół z terenu Miasta.

(akta kontroli str. 473 – 477)

Z uzyskanych informacji od Komendanta Miejskiego Policji w Zabrzu, Prezesa Sądu Rejonowego w Zabrzu, Dyrektora PSSE w Gliwicach, OPIŁU w Zabrzu oraz trzech szpitali z terenu Zabrze³², w zakresie skali zjawisk problemów związanych z używaniem i nadużywaniem substancji psychoaktywnych, w tym alkoholu i narkotyków oraz uzależnień behawioralnych na terenie Miast, wynika, m.in., że Policja w latach 2020-2024 podejmowała działania profilaktyczne mające na celu przeciwdziałanie uzależnieniom związanym z używaniem i nadużywaniem substancji psychoaktywnych, zorganizowano ww. okresie odpowiednio 107³³, 35, 39, 53 i 72 spotkania, w których udział odpowiednio 647, 866, 907 i 1 439 uczestników, odnotowano w ww. okresie 1 720, 1 840, 1 879, 1 836 i 1 807 interwencji zakończonych doprowadzeniem do Miejskiej Izby Wytrzeźwień, skierowano 90, 129, 224, 228 i 251 wniosków do MKRPA oraz zatrzymano 46, 40, 41, 13 i 18 osób do których istniało podejrzenie stosowania przemocy w rodzinie pod wpływem alkoholu. Ponadto w ww. okresie wszczęto 126, 165, 187, 147 i 97 postępowań dotyczących posiadania narkotyków lub ich prekursorów, przemytu narkotyków, wprowadzania ich do obrotu. Jak zauważył Komendant Miejski Policji w Zabrzu, odnotowano spadek liczby postępowań dotyczących posiadania narkotyków, przemytu oraz wprowadzania ich do obrotu, jak również spadek przekazanych do Sądu Rodzinnego i Nieletnich liczby postępowań w sprawie nieletnich dot. Posiadania środków odurzających. Prezes Sądu Rejonowego w Zabrzu, poinformowała, że w latach 2020-2024 osądzono łącznie 249, 286, 297, 304 i 193 osoby popełniające wykroczenia pod wpływem alkoholu oraz pod wpływem substancji psychoaktywnej. Ponadto poinformował, że w Wydziale III Rodzinnym i Nieletnich zarejestrowano 284 sprawy dotyczące obowiązku leczenia odwykowego. Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Gliwicach, poinformował, że w latach 2020-2024 na terenie miasta Zabrze zarejestrowano 33 przypadki

³¹ Rekomendowane przez Śląskie Centrum Profilaktyki i Psychoterapii (E-szkodliwe czyli o e-papierosach, Smartfon – przyjaciel czy wróg, Energetyki – w czym tkwi prawdziwa siła człowieka), Stowarzyszenie Producentów o Dziennikarzy Radiowych (Zachowaj Trzeźwy Umysł), Ministerstwo Edukacji (Mediacje Rówieśnicze), Fundacje Homo Homini (Magiczne Kryształki), Fundacja UNAWEZA (Godzina dla młodych głów), Unicef (eMOCje w głowie), Ministerstwo Sprawiedliwości (Stop Hejt), Nauczycieli i psychologów Zabrzeńskich placówek oświaty (Kicaj Zdrowo, Aktywna Młodzież, Triathlon Profilaktyczny, Mniej ekranu więcej dziecka, Nasz świat emocji).

³² Szpitala Miejskiego, Szpitala Specjalistycznego, Szpitala Klinicznego nr 1.

³³ Brak danych o liczbie uczestników.

zatrucia dopalaczami oraz w 2022 r. jeden zgon z powodu zatrucia środkiem zastępczym lub nową substancją psychoaktywną.

Dyrektor OPIŁU, poinformował, że OPIŁU nie posiada danych związanych tylko z mieszkańcami Zabrze ale dane obejmujące wszystkich, którym udzielono pomocy, i tak w latach 2020-2024 odnotowano odpowiednio 1 049, 1 113, 1 227, 1 168 i 1 289 zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowań spowodowanych używaniem alkoholu, 423, 519, 554, 546 i 542 zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowań spowodowanych używaniem opioidów, kanabinoli, substancji uspakajających, nasennych, kokainy, substancji stymulujących, halucynogenów, odurzaniem się lotnymi i rozpuszczalnikami, oraz 83,87,74,86 i 86 przypadków związanych z zaburzeniami nawyków i popędów.

Natomiast Prezes Szpitala miejskiego, poinformował, że w latach 2020-2024 odnotowano 1 144, 983, 1384, 1 425 i 1 537 pacjentów, u których odnotowano używanie substancji psychoaktywnych, alkoholu, narkotyków.

(akta kontroli str. 704 – 706, 708, 711 – 712, 717, 71 – 720)

W przypadku Samodzielnego Publicznego Szpitala Klinicznego nr 1 w Zabrzu, Szpitala Specjalistycznego w Zabrzu sp. z o.o., Prezes i Dyrektor Szpitali, poinformowali, że nie prowadzi się analiz dotyczących problemów związanych z używaniem i nadużywaniem substancji psychoaktywnych.

(akta kontroli str. 722 i 724)

2.3. Jak przedstawiono w pkt. 3 niniejszego obszaru wystąpienia pokontrolnego Miasto realizowało łącznie 10 programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, w szczególności rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji oraz 16 innych rekomendowanych programów m.in. przez Ministerstwo Edukacji przy współpracy z Rzecznikiem Praw Dziecka, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Sprawiedliwości. Analiza protokołów MKRPA, ogłoszeń na realizację programów profilaktyki wykazała, że brak było uwzględnienia jako istotne kryterium, w ogłaszanych postępowaniach o realizację programów profilaktycznych, programów o naukowych podstawach lub o potwierdzonej skuteczności, w szczególności rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji.

Jak wyjaśniła Naczelnik OZiSS, stosowane kryteria oceny merytorycznej otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych na rzecz mieszkańców Miasta Zabrze w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej realizowano na podstawie standardów i kryteriów oceny jakości programów promocji zdrowia i profilaktyki w ramach systemu rekomendacji proponowanej przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, kryteria te wpisywały się w system wyboru programów profilaktycznych o potwierdzonej skuteczności. Ponadto w Gminnym Programie wskazano takie programy które Miasto chciało realizować i na które miały być przeznaczone środki z Gminnego programu.

(akta kontroli str. 725)

2.4. W 2021 r. Miasto otrzymało pozytywną Opinię Prezesa Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji nr 56/2021 z dnia 29 września 2021 r. o projekcie programu polityki zdrowotnej pn. „Program kompleksowej terapii i rehabilitacji osób w wieku 0-25 lat z terenu Miasta Zabrze³⁴”, w dniu 8 stycznia

³⁴ Który był skierowany do około 300 dzieci z niepełnosprawnością i zagrożonych niepełnosprawnością w tym dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym.

2023 r. Program ten otrzymał pozytywną opinię Wojewody Śląskiego w zakresie zgodności z wojewódzkim planem transformacji polityki zdrowotnej (o którym mowa w art. 95 c. ustawy o z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz z celami operacyjnymi Narodowego Programu Zdrowia, o którym mowa w art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym).

Miasto w dniu 23 stycznia 2025 r. przesłało Prezesowi Agencji Oceny Technologii Medycznej i Taryfikacji, raport końcowy z realizacji programu polityki zdrowotnej tego Programu.

Ponadto ww. informacja z realizacji Programu, została przekazana Wojewodzie Śląskiemu w ramach informacji o realizowaniu lub podjętych zadaniach z zakresu zdrowia publicznego.

(akta kontroli str. 727 – 749)

2.5. W latach 2023 i 2024 Prezydent przekazał Radzie Miejskiej w Zabrzu raporty z wykonania Gminnego Programu i Programu za lata 2022 i 2023, w którym dokonano analizy, oceny i ewaluacji osiągniętych rezultatów, pozostawiając te same cele.

(akta kontroli str. 181 – 210 i 750 – 761)

Jak wyjaśniła Naczelnik Wydziału OZiSS, corocznie prowadzono analizę porównawczą dotyczącą osiągniętych rezultatów w wyniku zaplanowanych celów w Gminnym Programie za lata 2022, 2023 oraz 2024 z której wynikało m.in. że: (1) zaobserwowano spadek przyjętych wniosków na leczenie odwykowe; (2) wzrosła liczba wniosków skierowanych do Sądu; (3) wzrosła liczba udzielonych porad przez Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych; (4) wzrosła liczba rodzin korzystających z pomocy Zespołu Interwencji Kryzysowej, natomiast spadła liczba problemu przemocy oraz liczba udzielonych porad; (5) wzrosła liczba udzielonych porad w punkcie konsultacyjnym MOPR ds. rozwiązywania problemów alkoholowych, osób objętych terapią indywidualną, porad udzielonych współuzależnionym oraz osób skierowanych na leczenie odwykowe. Według tych wyjaśnień, z uwagi na fakt, iż mierniki utrzymywały się na względnie stałym poziomie, nie dokonano zmian i kontynuowano cele i zadania zawarte w gminnym programie profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w roku 2022 i 2023.

Powyższa analiza oraz ocena została przedłożona przez Prezydenta Radzie Miasta Zabrze, która nie wniosła uwag i wniosków do realizacji Gminnego Programu.

(akta kontroli str. 725 – 726)

2.6. Jak przedstawiono w pkt. 3 niniejszego obszaru, w ramach realizowanych 31 programów profilaktyki w zakresie uzależnień placówki oświatowe z terenu Miasta stosownie do art. 10 ust. 2a ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii w zakresie zapewnienia realizacji w szkołach i placówkach oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w zakresie przeciwdziałania narkomanii realizowały łącznie 25 programy, w zakresie przeciwdziałania narkomanii, w których uczestniczyło odpowiednio 15 690, 15 780 i 16 174 uczniów. Natomiast w latach 2019-2021 odpowiednio łącznie 20 076.

(akta kontroli str. 479)

2.7. Informacje z realizacji działań podejmowanych w danym roku, które wynikały z Programu zostały sporządzone zgodnie z art. 4¹ ust. 2c ustawy o przeciwdziałaniu alkoholizmowi, na podstawie ankiet KCPU i zostały przesłane do KCPU w terminach do 15 kwietnia roku następującego po roku, którego dotyczyła informacja.

(akta kontroli str. 762 – 842)

Porównanie informacji zawartych w ww. sprawozdaniach z uzyskanymi informacjami w zakresie realizowanych w latach 2022-2024 programów profilaktycznych w szkołach z terenu Miasta, wykazało, że w przesłanych sprawozdaniach do KCPU-G1, nierzetelnie przedstawiono informację o realizacji poszczególnych programów, co opisano w *Sekcji stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 762 – 842)

Miasto stosownie do art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym³⁵, przekazało terminowo Wojewodzie Śląskiemu informację o realizowaniu lub podjętych zadaniach z zakresu zdrowia publicznego.

(akta kontroli str. 241, 244, 247)

2.8. Prezydent Miasta stosownie do art. 4¹ ust. 2b ustawy o przeciwdziałaniu alkoholizmowi sporządził i przedłożył w terminie do 30 czerwca roku następującego po roku, którego dotyczy raport, Radzie Miasta Zabrze raporty z wykonania Programów za lata 2022 i 2023, w których rzetelnie przedstawiono efekty ich realizacji.

(akta kontroli str. 181 – 210)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następująca nieprawidłowość:

Miasto za lata 2022, 2023 i 2024 w złożonych do KCPU sprawozdaniach z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień nierzetelnie wykazało liczbę realizowanych programów oraz liczbę uczestników uczestniczących w poszczególnych programach.

Według informacji za 2022 r. wykazano realizację trzech rekomendowanych programów w których uczestniczyło odpowiednio 645 uczniów i 47 nauczycieli oraz łączną liczbę uczestników w innych programach odpowiednio, 13 149 uczniów, 497 nauczycieli oraz 2 466 rodziców. W sprawozdaniu za 2023 r. wykazano odpowiednio; 1 317 uczniów, żadnego nauczyciela, w innych programach odpowiednio 16 123 uczniów, 611 nauczycieli oraz 2 530 rodziców. W sprawozdaniu za 2024 r. wykazano 904 uczniów, żadnego nauczyciela w innych programach 14 421 uczniów, 521 nauczycieli oraz 1 512 rodziców.

Natomiast wg informacji ze szkół z terenu Miasta w latach 2022 – 2024 w trzech rekomendowanych programach udział wzięło odpowiednio; 1 085, 931 i 827 uczniów, a w pozostałych programach udział wzięło odpowiednio; 15 898, 16 491 i 16 869 uczniów.

Tym samym w podawanych przez Miasto danych za rok 2022 zaniżono liczbę uczestników programów rekomendowanych o 440 (40,6 %) oraz o 2 749 w innych programach (17,3 %). Za rok 2023 zawyżono liczbę uczestników w programach rekomendowanych o 386 (29,3 %) oraz zaniżono w innych programach o 368 uczestników (2,2 %). Za rok 2024 zawyżono liczbę

³⁵ Dz. U. 2015 poz. 1916, dalej: *ustawa o zdrowiu publicznym*.

uczestników w programach rekomendowanych o 77 (8,5%) oraz zaniżono w innych programach o 2 448 (14,5%).

(akta kontroli str. 781 – 782, 803 – 804, 828 – 829)

W sprawie nierzetelnego sporządzenia informacji z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, Naczelnik OZiSS wyjaśniła, że wykazane dane za lata 2022, 2023, 2024 zostały sporządzone na podstawie danych przekazanych przez szkoły i realizatorów i takie zostały wprowadzone do systemu sprawozdawczości KCPU. Dane nie zostały zweryfikowane przez pracowników, którzy obecnie nie są zatrudnieni w Urzędzie Miasta. Po połączeniu wydziałów, tj. Wydziału Ochrony Zdrowia i Polityki Społecznej oraz Wydziału Oświaty nastąpiła reorganizacja pracy wydziałów, w tym zmiany kadrowe w szczególności dotyczące uszczuplenia kadry. Sprawozdanie za rok 2024 zostało przygotowywane przez pracowników, którzy w swoim zakresie obowiązków otrzymali nowe, dodatkowe zadania. Naczelnik wyjaśniła także: *Nadmieniam, iż sprawozdanie KCPU-G1 za rok 2024 jest w trakcie nanoszenia poprawek, ustalonych z KCPU.*

W trakcie kontroli dokonano korekty sprawozdania za 2024 r.

(akta kontroli str. 725, 843 – 883)

Zdaniem NIK przy sporządzaniu informacji Urząd nie zweryfikował poprawności przedłożonych do KCPU danych, co wprost wynika z wyjaśnień Naczelnika OZiSS. Skutkowało to podaniem nierzetelnych danych.

OCENA CZĄSTKOWA

Prezydent powołała MKRPA, a w jej skład wchodziły osoby przeszkolone w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych. Realizowano programy zalecane w ramach systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, co spowodowało wzrost liczby uczniów uczestniczących w realizacji tych programów w stosunku do lat poprzednich. Ponadto podejmowano działania, celem poszerzenia i udoskonalenia oferty, dokonywano oceny, analizy i ewaluacji otrzymanych rezultatów. Terminowo sporządzano i przekazywano informacje KCPU z realizacji działań podejmowanych w danym roku, oraz Wojewodzie Śląskiemu w zakresie zdrowia publicznego. Natomiast w złożonych informacjach do KCPU nierzetelnie wykazywano dane dotyczące m. in. liczby realizowanych programów oraz ilości uczestników uczestniczących w poszczególnych programach.

OBSZAR

3. Planowanie i wydatkowanie środków publicznych przeznaczonych na realizację gminnych programów

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach 2022 – 2024 Miasto wydało odpowiednio 445, 459 i 337 zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, z czego dla handlu detalicznego odpowiednio 297, 322 i 219, dla gastronomii 73, 54 i 47, dla imprez zamkniętych dwa, cztery i siedem oraz jednorazowych 73, 79 i 64 zezwoleń. W wyniku wydanych zezwoleń Miasto uzyskało dochód odpowiednio; 3 734 826,49 zł, 4 020 494,35 zł i 4 213 062,85 zł.

(akta kontroli str. 887 – 888)

3.2. W latach 2022-2024 Miasto zaplanowało dochody z tytułu wydanych koncesji/pozwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych na terenie Miasta w następujących wysokościach;

- w 2022 r. zaplanowano 3 900 000 zł, po zmianach 4 806 072 zł,

- w 2023 r. zaplanowano 4 297 282 zł, po zmianach 4 997 282 zł,

- w 2024 r. zaplanowano 4 497 282 zł.

Natomiast wykonanie dochodów z tytułu wydanych koncesji/pozwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych wyniosło odpowiednio: 5 340 898,38 zł (tj. 111,1% planu po zmianach), 5 099 674,72 zł (tj. 102,0% planu po zmianach) i 5 165 592,85 zł (tj. 103,9 % planu).

(akta kontroli str. 890 i 894 – 900)

W 2022 r. plan dochodów z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych ustalono na poziomie 3 200 000,00 zł i nie uległ on zmianie. Natomiast plan dochodów z opłat od sprzedaży alkoholu w obrocie hurtowym (tzw. małopkowe) pierwotnie ustalono na poziomie 700 000,00 zł a następnie został on skorygowany do wysokości 1 606 072,00 zł. Wysokość planu wydatków uległa zmianie wraz ze zmianą planu dochodów³⁶. W 2023 r. plan dochodów z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych ustalono na poziomie 3 200 000,00 zł a następnie podwyższono do 3 900 000,00 zł³⁷. Natomiast plan dochodów z opłat od sprzedaży alkoholu w obrocie hurtowym (tzw. „małopkowe”) ustalono na poziomie 1 097 282,00 zł i nie uległ on zmianie. Wysokość planu wydatków uległa zmianie wraz ze zmianą planu dochodów³⁸. W 2024 r. plan dochodów z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych ustalono na poziomie 3 400 000,00 zł natomiast w plan dochodów z opłat od sprzedaży alkoholu w obrocie hurtowym (tzw. małopkowe) ustalono na poziomie 1 097 282,00 zł i nie uległy one zmianie. Wysokość planu wydatków ustalono pierwotnie na poziomie planu dochodów, następnie został on podwyższony o 261 104,00 zł. w związku z koniecznością zbilansowania wydatków w 2024 r. o środki finansowe, które nie zostały wydatkowane w 2023 r. oraz o kwotę wynikającą z nadwyżki otrzymanych dochodów w stosunku do planu dochodów z tyt. wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w 2023 r.³⁹

(akta kontroli str. 891-893,901)

Porównanie planów dochodów i wydatków objętych kontrolą za lata 2021-2024 wykazało, że nadwyżka wykonanych dochodów nad wykonanymi wydatkami według tych planów wyniosła odpowiednio; za 2021 r. - 620 131,69 zł, za 2022 r. - 851 132,30 zł i za 2023 r. - 261 103,84 zł. Ponadto również taka nadwyżka wystąpiła w planie tych dochodów i wydatków na 2024 r. w wysokości 586 705,41 zł. Łączna taka nadwyżka za lata 2021-2024 wyniosła 2 319 073,24 zł. Nie ujęcie w planie dochodów i wydatków wszystkich wydatków wykonanych

³⁶ Zwiększono wydatki, m.in. na placówki wsparcia dziennego, programy i działania profilaktyczne, zadania MKRPA, na program profilaktyczny – Izba Wyrzeźwień,

³⁷ W związku z podwyżką akcyzy, wzrostu spożycia alkoholu.

³⁸ Zwiększono wydatki, m.in. na zadania Zespołu Interwencji Kryzysowej, na program profilaktyczny – Izba Wyrzeźwień, zadania MKRPA.

³⁹ Zwiększono wydatki, m.in. na zadania Zespołu Interwencji Kryzysowej, na program profilaktyczny – Izba Wyrzeźwień,

w latach 2021 i 2022 na realizację zadań Gminnego Programu i Programu szczegółowo opisano w *Sekcji stwierdzone nieprawidłowości*.

Natomiast kwotę 261 103,84 zł, przeniesiono na zadania związane z Programem, dopiero po wydaniu negatywnej opinii Regionalnej Izby Obrachunkowej w Katowicach, w sprawie opinii o przedłożonym przez Prezydenta Miasta sprawozdaniu z wykonania budżetu Miasta Zabrze za 2023 r. W uchwale nr 42000/III/114/2024 z dnia 29 kwietnia 2024 r.⁴⁰ RIO, stwierdziła, że *z analizy wykonania dochodów budżetowych z tytułu wydania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, w tym obrotu hurtowym oraz wydatków na realizację gminnego programu profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii za 2023 r., ustalono, że zrealizowane dochody z tego tytułu wyniosły 5 099 674,72 zł, natomiast wydatki wyniosły 4 838 570,88 zł. Nadwyżka dochodów nad wydatkami wyniosła 261 103,84 zł. Zgodnie z art. 18² ustawy o wychowaniu w trzeźwości dochody z opłat za zezwolenia wydane na podstawie art.18 i art. 18¹ oraz dochody z opłat określonych w art. 11¹ będą wykorzystywane na realizację:*

- *programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, o których mowa w art. 4¹ ust.2,*
- *zadań realizowanych przez placówkę wsparcia dziennego, o której mowa w art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, o którym mowa w art.4¹ ust. 2, i nie mogą być przeznaczane na inne cele.*

Powyższa kwota nadwyżki powinna, w świetle przywołanego przepisu, pozostać na dzień 31 grudnia 2023 r. na rachunku bankowym Miasta i w kolejnym roku uzyskać status przychodu, który może być przeznaczony wyłącznie na realizację zadań określonych w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Ponadto Uchwałą XVII/131/25 z dnia 31 marca 2025 r. w sprawie zmiany budżetu miasta Zabrze na 2025 r. zwiększono limit wydatków w wysokości 887.810 zł również z przeznaczeniem na realizację Gminnego Programu na lata 2025-2027.

(akta kontroli str. 983 – 986, 1011 – 1013 i 1015)

3.3. W latach 2022 - 2024 w Urzędzie nie prowadzono audytów i kontroli wewnętrznych w zakresie planowania i wydatkowania środków na realizację Programów.

(akta kontroli str. 1019 – 1061)

W ww. latach w ramach kontroli zewnętrznej Urząd kontrolowany był przez RIO⁴¹, która również nie obejmowała swym zakresem planowania i wydatkowania środków na realizację Programów.

(akta kontroli str. 1062 – 1067)

Jak wyjaśniła Naczelnik Wydziału Audytu Wewnętrznego i Kontroli, *plan audytu na dany rok przygotowywany jest w oparciu o analizę ryzyka oraz biorąc pod uwagę zasoby kadrowe. Obszary obciążone największym ryzykiem zostają poddane*

⁴⁰ Dalej: RIO.

⁴¹ Która w dniach od 16 grudnia 2019 r. do 20 marca 2020 r. oraz w dniach 19 grudnia 2023 r. do 21 marca 2024 r. przeprowadziło kompleksową kontrolę gospodarki finansowej Miasta, odpowiednio: za okres od 1 stycznia 2015 r. do 20 marca 2020 r. oraz za okres od 1 stycznia 2019 r. do 21 marca 2024 r.

audytowi. W latach 2022-2024 obszar ochrony zdrowia i polityki społecznej, nie był obciążony wysokim ryzykiem, które kwalifikowałoby go do ujęcia w planie audytu wewnętrznego. Również plan kontroli tworzony jest w oparciu o zidentyfikowane ryzyka oraz biorąc pod uwagę okres od ostatniej kontroli, które nie zakwalifikowały tematyki dotyczącej programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii do ujęcia w planach kontroli.

(akta kontroli str. 1068)

3.4. Wykonane wydatki ogółem w latach 2022 – 2024 wyniosły odpowiednio; 4 489 766,08 zł⁴², 4 838 570,88 zł⁴³ i 4 548 887,44 zł⁴⁴.

⁴² Z czego m.in. na dofinansowanie stowarzyszeń, fundacji, klubów, świetlic na działania związane m.in. z realizacją programów w szkołach, wsparcie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, profilaktyka zintegrowana w zakresie przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym związanym między innymi z alkoholem i narkotykami, wspieranie działań stowarzyszeń abstynenckich – 1 555 986,05 zł (co stanowiło 34,7% wydatków), upowszechniania informacji dot. profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, a także informacji o możliwości uzyskania pomocy, prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, szkolenia w ramach problematyki uzależnień – 212 248,88 zł (4,7%), na zadania MKRPA – 222 569,61 zł (4,9%), zwiększenie dostępności i jakości pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz promocja zdrowego stylu życia dla mieszkańców z terenu miasta Zabrze, – realizowanego przez OPiLU – 680 000,0 zł (15,1%), Zespół Interwencji Kryzysowej – MOPR – 643 448,57 zł (14,3%), działania przeciwdziałające powstawaniu uzależnień u dzieci i młodzieży przebywających w Placówkach Opiekuńczo Wychowawczych - Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo Wychowawczych - Domy Dziecka – 358 788,0 zł (7,9%), Program profilaktyczny - Izba Wyrzeźwień – 751 998,57 zł (16,7%).

⁴³ Z czego m.in. na dofinansowanie stowarzyszeń, fundacji, klubów, świetlic na działania związane m.in. z realizacją programów w szkołach, wsparcie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, profilaktyka zintegrowana w zakresie przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym związanym między innymi z alkoholem i narkotykami, wspieranie działań stowarzyszeń abstynenckich – 1 716 735,12 zł (34,5%), upowszechniania informacji dot. profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, a także informacji o możliwości uzyskania pomocy, prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, szkolenia w ramach problematyki uzależnień – 205 542,05 zł (4,3%), na zadania MKRPA – 203 373,91 zł (4,2%), zwiększenie dostępności i jakości pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz promocja zdrowego stylu życia dla mieszkańców z terenu miasta Zabrze, – realizowanego przez OPiLU – 786 000,0 zł (16,2%), Zespół Interwencji Kryzysowej – MOPR – 863 441,56 zł (17,8%), działania przeciwdziałające powstawaniu uzależnień u dzieci i młodzieży przebywających w Placówkach Opiekuńczo Wychowawczych - Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo Wychowawczych - Domy Dziecka – 200 000,0 zł (4,1%), Program profilaktyczny - Izba Wyrzeźwień – 754 500,0 zł (15,6%).

⁴⁴ Z czego m.in. na dofinansowanie stowarzyszeń, fundacji, klubów, świetlic na działania związane m.in. z realizacją programów w szkołach, wsparcie działań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, profilaktyka zintegrowana w zakresie przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym związanym między innymi z alkoholem i narkotykami, wspieranie działań stowarzyszeń abstynenckich, placówki wsparcia dziennego – 2 071 594, 97 zł (45,5%), upowszechniania informacji dot. profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, a także informacji o możliwości uzyskania pomocy, prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, szkolenia w ramach problematyki uzależnień – 97 015,0 zł (2,1%), na zadania MKRPA – 175 879,71 zł (3,9%), zwiększenie dostępności i jakości pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz promocja zdrowego stylu życia dla mieszkańców z terenu miasta Zabrze, – realizowanego przez OPiLU – 806 000,0 zł (17,7%), Zespół Interwencji Kryzysowej – MOPR – 349 966,76 zł (7,7%), działania przeciwdziałające powstawaniu uzależnień u dzieci i młodzieży przebywających w Placówkach Opiekuńczo Wychowawczych - Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo Wychowawczych - Domy Dziecka – 199 987 zł (4,4%), Program profilaktyczny - Izba Wyrzeźwień – 642 000,0 zł (14,1%).

Analiza wydatkowania środków w 2023 i 2024 roku⁴⁵ w ramach Programu na zadania pt. „Zwiększenie dostępności i jakości pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz promocja zdrowego stylu życia dla mieszkańców z terenu miasta Zabrze” w dziale 851 – ochrona zdrowia, rozdział 85154 – przeciwdziałanie alkoholizmowi i rozdział 85153 – zwalczanie narkomanii, wykazała, że Prezydent w 2023 i 2024 roku zarządzeniami nr 3/2ps/2023 z 3 stycznia 2023 r. i 53/ZPS/2024 z 16 stycznia 2024 r. ogłosił otwarty konkurs na realizację zadania publicznego z zakresu zdrowia publicznego. Ww. Zarządzenia podlegały ogłoszeniu w Biuletynie Informacji Publicznej, na tablicy ogłoszeń Urzędu Miejskiego oraz na stronie internetowej Miasta. W ogłoszeniach wskazano, m.in. nazwę zadania tj. „Zwiększenie dostępności i jakości pomocy terapeutycznej dla osób uzależnionych i ich rodzin oraz promocja zdrowego stylu życia dla mieszkańców z terenu miasta Zabrze”, wysokość środków przewidzianych na realizację zadania, termin realizacji zadania, ogólne warunki realizacji zadania. Ponadto oczekiwane mierniki z realizacji zadania⁴⁶, podano również kryteria oceny ofert, termin złożenia oferty, sposób odwołania się od rozstrzygnięcia konkursu oraz formularz ofertowy.

(akta kontroli str. 1074 – 1081 i 1116 – 1127)

W wyniku postępowania konkursowego Komisja konkursowa⁴⁷ po dokonaniu oceny wg. wskazanych kryteriów w ogłoszeniu konkursowym, wybrała realizatora - OPIŁU ww. zadania. Prezydent zarządzeniami z 9 lutego 2023 r. i 18 lutego 2024 r. ogłosiła wyniki konkursu na realizację zadania. Następnie 17 lutego 2023 r. i 5 marca 2024 r. zawarto umowy na realizację zadania.

(akta kontroli str. 1082 – 1104 i 1128 – 1150)

Wykonawca stosownie § 11 umowy, przedłożył w wyznaczony terminie (do 5 lipca 2023 i 2024 r.) sprawozdanie częściowe oraz w terminie do 30 stycznia roku następnego sprawozdanie końcowe. Wg przedłożonych sprawozdań OPIŁU zrealizował 3 000 osobodni i 1 300 porad grupowych, 2000 porad indywidualnych, a w 2024 r. odpowiednio 2 795 osobodni, 1 505 porad grupowych i 2000 indywidualnych.

(akta kontroli str. 1105 – 1110 i 1151 – 1153)

Przeprowadzona kontrola Urzędu w zakresie wykonania ww. zadań, potwierdzała ich realizację.

(akta kontroli str. 1154 - 1156)

⁴⁵ Szczegółowym badaniem objęto wydatki z roku 2023 w wysokości 786,0 tys. zł, co stanowiło 16,2 % wydatków ze środków na Program, oraz z roku 2024. w wysokości 806,0 tys. zł, co stanowiło 17,7 % wydatków ze środków na Program.

⁴⁶ W obu przypadkach wykonawca miał przeprowadzić 2000 porad indywidualnych, 1300 grupowych oraz 3 000 osobodni (grupowe oddziaływania terapeutyczno- socjoterapeutyczna) z możliwością przesunięcia pomiędzy miernikami w wielkości 15%.

⁴⁷ Powołana zarządzeniami Prezydenta nr 38/ZPS/2020 i nr 1073/ZPS/2023.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Nie ujmowanie w planie dochodów i wydatków Gminnego Programu i Programu na lata 2022 i 2023 wydatków w łącznej kwocie 1 471 263,99 zł⁴⁸, na zadania realizowane przez placówkę wsparcia dziennego, o której mowa w art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, co stanowiło naruszenie art. 18² ust. 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, który pozwala na wykorzystanie dochodów z tytułu wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz opłat na realizację ww. zadań przez placówkę wsparcia dziennego, ale tylko w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii, o którym mowa w art. 4¹ ust. 2 ustawy o wychowaniu w trzeźwości.

(akta kontroli str. 983 – 986)

Jak wyjaśniła p.f. Prezydenta, brak regulacji w tym zakresie powodował, iż środki nieprzypisane stanowiły środki wolne. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje art. 263 ust. 1 ustawy o finansach publicznych, w myśl którego niezrealizowane kwoty wydatków budżetu jednostki samorządu terytorialnego wygasają z upływem roku budżetowego. Ponadto informuję, iż analiza przeprowadzona w latach 2018-2021 orzecznictwa Regionalny Izb Obrachunkowych na terenie Polski, w ww. zakresie, była niejednolita i nie wskazywała jednoznacznie obowiązującego postępowania w ww. zakresie.

W związku z powyższym realizowane przez Miasto w tym okresie zadania wpisujące się w cele określone art. 18² ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, uwzględniono w budżecie w klasyfikacji budżetowej odpowiadającej rodzajowi wydatku, a nie źródła ich finansowania.

Nadwyżka środków finansowych pochodzących z tzw. korkowych w roku 2021 wyniosła 620.131,69 zł, a w roku 2022 osiągnęła poziom 851.132,30 zł. Łączna kwota nadwyżki środków z opłat za lata 2021 – 2022 wyniosła 1.471.263,99 zł. W trakcie prowadzonej kontroli przedstawiono działania zgodne z katalogiem rekomendacji Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, na które wydatkowano środki miasta. Na powyższe zadania Miasto wydało w latach 2022-2023 kwotę 1.803.095,44 zł, tj. środki większe od nadwyżki z lat wcześniejszych. Były to następujące działania związane z Zespołem Interwencji Kryzysowej, który podejmował działania takie jak ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą domową, zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą i oddziaływań wobec osób z uzależnieniem będących sprawcami przemocy, Zespołem interdyscyplinarny, który realizuje zadania zawarte w Miejskim Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Ofiar Przemocy Domowej. Zespołem ds. Pomocy Osobom Bezdomnym, który w szczególności zajmował się diagnozowaniem stanu oraz potrzeb osób bezdomnych na terenie miasta, pracą socjalną z osobami bezdomnymi oraz osobami z uzależnieniami, „Ogrzewalnią” – ogrzewalnia dla osób bezdomnych działająca w strukturach Miejskiego Ośrodka

⁴⁸ Za 2021 r. – 620 131,69 zł oraz za 2022 r. – 851 132,30 zł.

Pomocy Rodzinie. Punktem konsultacyjny udzielającym pomocy osobom z problemem uzależnienia od alkoholu, bezdomności i bezrobocia, niezaradności. Środki finansowe wydatkowane na zadania powyżej wymienione były przeznaczone na cele opisane w Gminnym programie profilaktyki, rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, zapisane w budżecie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie, który jest również realizatorem ww. Programu.

Ponadto wyjaśniam, iż w toku prowadzonej kompleksowej kontroli RIO na przełomie roku 2023 i 2024 poczynione zostały ustalenia, iż Regionalna Izba Obrachunkowa w Katowicach podtrzymuje swoje wcześniejsze stanowisko, że środki z opłaty za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych niewykorzystane w danym roku budżetowym należy przeznaczyć w latach następnych na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań dotyczących przeciwdziałania alkoholizmowi lub narkomanii. Na tej podstawie dokonano ponownej analizy/kalkulacji i wprowadzono odpowiednią korektę do budżetu 2024 roku poprzez uzupełnienie wydatków o niewykorzystane środki z roku wcześniejszego.

(akta kontroli str. 1167 – 1169)

OCENA CZĄSTKOWA

Miasto prawidłowo zaplanowało dochody oraz wydatki na realizację Gminnego Programu i Programu, za wyjątkiem wydatków na zadania realizowane przez placówkę wsparcia dziennego, o której mowa w art. 9 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, których nie uwzględniono w planach dochodów i wydatków Gminnego Programu i Programu na lata 2022-2023 (rozdział 85154 – przeciwdziałanie alkoholizmowi). Gmina w sposób gospodarny i legalny zrealizowała zadania wskazane w Programie⁴⁹.

IV. Wniosek

Wnioski

Ujmowanie w planie dochodów i wydatków wszystkich planowanych wydatków na realizację zadań wskazanych w Programie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono i opatrzone podpisem własnoręcznym w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje *prawo zgłoszenia* na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń. Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

⁴⁹ Poddane badaniu.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, 31 lipca 2025 r.

Kontroler

Jerzy Piasecki

Główny specjalista kontroli
państwowej

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach

.....